

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lekens betydelse för lärandet

En undersökning om pedagogers medvetenhet om lekens betydelse för
lärandet i förskolan.

Ann-Christin Johansson & Lisette Larsson

LAU350

Handledare: Åke Lennar

Examinator: Inger Björneloo

Rapportnr: VT07-2611-141

ABSTRACT

Examinationsnivå: Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng, Göteborgs Universitet

Titel: Lekens betydelse för lärandet - En undersökning om pedagogers medvetenhet om lekens betydelse för lärandet i förskolan.

Författare: Ann-Christin Johansson och Lisette Larsson

Termin och år: VT 2007

Institution: Institutionen för pedagogik och didaktik

Handledare: Åke Lennar

Examinator: Inger Björneloo

Rapportnummer: VT07-2611-141

Nyckelord: Lek, lärande, medvetenhet, pedagoger och förskolan.

Syfte:

Denna studies syfte är att försöka tydliggöra sambandet mellan lek och lärande, att visa på pedagogens betydelse i leken och lärandet, skapa en uppfattning om hur pedagoger kan tillvarata leken (leksituationer) och använda sig av leken i ett lärande syfte samt att se hur några pedagoger idag ser på lek och lärande med hjälp av intervjuer.

Frågeställningar:

- Hur anser pedagogerna att barn lär sig genom lek? Leder alla lekar till lärande? Hur?
- Hur ser pedagogerna på lek och lärande?
- Hur tar pedagoger vara på barns lek i förskolan för att utveckla deras kunskaper?

Metod:

Vi har i vårt arbete använt oss av en kvalitativ undersökningsmetod där vi gjort tio stycken intervjuer med pedagoger i förskolan, varav två stycken är pilotintervjuer för att testa våra frågor. Intervjuerna utfördes enskilt och vi använde oss av diktafon (bandspelare).

Resultat:

Utifrån vårt resultat framgick det att pedagogerna i vår studie är medvetna om lekens betydelse för lärandet. De kopplar definitivt samman lek och lärande, att lek är det viktigaste sättet som barn lär sig på. Dem vill delta mer i barnens lek och anledningen till att de inte gör detta i den utsträckning de vill beror bl.a. på tidsbrist. Pedagogerna tar tillvara på leken genom att hjälpa barn in i lekar, försöker spinna vidare på leken för att barnen ska ta ett steg längre i sin utveckling. Det viktigaste som pedagogerna anser att barnen i förskolan behöver lära sig är det sociala beteendet och att barnen lär sig genom att testa och pröva samt i samspel med andra.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRACT

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
2.1 STUDIENS SYFTE.....	2
2.2 FRÅGESTÄLLNINGAR	2
3. TEORETISK BAKGRUND OCH LITTERATURGENOMGÅNG	3
3.1 LEKENS HISTORIA	3
3.2 TIDIGARE FORSKNING OM LEK.....	4
3.3 LEKTEORIER	4
3.3.1 <i>Psykoanalytisk lek teori</i>	6
3.3.2 <i>Kognitiv lek teori</i>	6
3.3.3 <i>Dialogpedagogik</i>	6
3.4 SOCIOKULTURELLT PERSPEKTIV PÅ LEK	7
3.5 VAD INNEBÄR LEK?.....	7
3.6 VAD UTVECKLAS OCH LÄR MAN I LEKEN?	9
3.7 BARNNS TANKAR OM LEK OCH OM LÄRANDE.....	10
3.8 VAD INNEBÄR LÄRANDE?.....	11
3.9 TIDIGARE FORSKNING OM LÄRANDE.....	12
3.10 TIDIGARE FORSKNING OM LEK OCH LÄRANDE	13
3.11 STYRDOKUMENT	14
3.12 VARIATION I LÄRANDE/LEK SOM ARBETSSÄTT	14
3.13 PEDAGOGENS ROLL	14
4. METOD	17
4.1 VAL AV METOD	17
4.2 URVAL AV INTERVJUPERSONER.....	17
4.3 GENOMFÖRANDET AV INTERVJUERNA.....	18
4.4 BEARBETNING AV DATA	18
4.5 ETISKT STÄLLNINGSTAGANDE.....	18
4.6 RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERBARHET	19
5. RESULTAT	20
5.1 RESULTAT AV UNDERSÖKNINGEN.....	20
5.1.1 <i>Hur lär sig barn genom lek?</i>	20
5.1.2 <i>Hur ser pedagogerna på lek och lärande?</i>	22
5.1.3 <i>Hur tar pedagogen tillvara barns lek i förskolan för att utveckla deras kunskaper?</i>	24
5.2 VÅR TOLKNING AV RESULTATET	25
5.2.1 <i>Sammanfattning av våra resultat</i>	25

6. DISKUSSION OCH ANALYS SAMT EGNA SLUTSATSER	26
6.1 METODDISKUSSION	26
6.2 RESULTAT I FÖRHÅLLANDE TILL TIDIGARE FORSKNING	26
6.2.1 <i>Hur barn lär sig genom lek</i>	26
6.2.2 <i>Hur pedagogerna ser på lek och lärande</i>	27
6.2.3 <i>Hur pedagogerna tar tillvara barns lek i förskolan för att utveckla barnens kunskaper</i>	27
6.3 EGNA TANKAR OCH SLUTSATSER.....	28
6.4 FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	29
6.5 AVSLUTANDE ORD.....	29
7. REFERENSER	30
BILAGA 1	33

1. Inledning

Barn leker och barn lär, men lär de i leken?

Under vår lärarutbildning på Göteborgs Universitet i 3,5 år så har vi läst inriktningen *Barn och ungas uppväxtvillkor, lärande och utveckling* (BAUN) och specialiseringarna *Matematik för tidigare åldrar*, *Svenska för tidigare åldrar* samt *Skapande verksamhet för tidigare åldrar*. Inom vår inriktning läste vi bland annat kursen *Lek, kreativitet och lust att lära i samspel*, där fokus låg på lek och lärande. Detta var något som speciellt intresserade oss, här väcktes vår nyfikenhet och intresse för lekens betydelse för utveckling och lärande.

Vi vill genom detta arbeta lyfta fram lekens betydelse för barns lärande och utveckling. Att man genom att använda leken som arbetssätt kan nå fler barn, så att de upplever lärandet på ett lustfyllt sätt. Vi vill även visa lek ur teoretiska perspektiv och även kort ur ett historiskt perspektiv.

”Förskolan skall lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten skall vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan skall erbjuda barnen en god pedagogisk verksamhet, där omsorg, fostran och lärande bildar en helhet.”(Lpfö98)

Vår syn på lärande utgår till stor del ifrån det sociokulturella perspektivet med en av de framträdande forskarna Lev Semenovitch Vygotskij. Inom det sociokulturella perspektivet på lärande sker lärandet genom interaktion och samspel med andra. Språk och kommunikation är centrala delar i det sociokulturella perspektivet på lärande. Kort sagt att man lär i gemenskap med andra människor.

Vår syn på lek innebär att vi ser leken som en stor möjlighet till lärande för barnen. Att man kan använda leken som en metod för att göra lärandet mer lustfyllt och givande. Lek är något som är roligt, fantasirikt och kreativt. Därför tycker vi att det är ett lämpligt och bra arbetssätt att använda sig av, inte bara i förskolan utan också i skolans verksamhet. Vår verksamhetsförlagda utbildning, VFU, under utbildningen har varit förlagd på två förskolor i Västsverige. Under vår VFU har vi uppmärksammat att pedagogerna inte har lekt med barnen i den utsträckningen som vi trodde att dem skulle göra. Därmed har vi ställt oss frågan om pedagogerna är medvetna om lekens betydelse för barns lärande och utveckling. Vi anser att lek gynnar barns lärande och utveckling, därför har vi i vårt examensarbete valt att undersöka hur pedagogerna i förskolan ser på lek och lärande samt hur de använder sig av leken. Anser pedagogerna att lek och lärande hör ihop eller inte?

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Studiens syfte

Denna studies syfte är att försöka tydliggöra sambandet mellan lek och lärande, att visa på pedagogens betydelse i leken och lärandet. Vi vill skapa en uppfattning om hur pedagoger kan tillvarata leken (leksituationer) och använda sig av leken i ett lärande syfte samt att med hjälp av intervjuer se hur pedagoger idag ser på lek och lärande.

2.2 Frågeställningar

- Hur anser pedagogerna i vår undersökning att barn lär sig genom lek? Leder alla lekar till lärande? Hur?
- Hur ser pedagogerna på lek och lärande?
- Hur tar pedagogen vara på barns lek i förskolan för att utveckla deras kunskaper?

3. Teoretisk bakgrund och litteraturgenomgång

Vi kommer i vår litteraturgenomgång att ta upp lite om lekens historia, behandla forskning kring lek och lärande. Vi kommer att visa på olika teorier om lek, vad lek och lärande innebär. Påvisa vad styrdokumentet säger om lek och lärande, lite om barns tankar kring lek och lärande samt pedagogens roll och betydelsen av ett varierat arbetssätt.

3.1 Lekens historia

I Karin Björkmans artikel "Lek och lärande förr och nu" (2005) beskrivs leken enligt antikens filosofer Platon och Aristoteles som något lägre stående och något som inte hörde till de seriösa delarna i livet. Platon menade att leken inte var någon väg för att finna kunskap. Att den lekande lurades till att tro att upplevelserna i leken var det samma som i verkligheten. Aristoteles kunde inte se någon nytta med leken och tyckte därför att det var viktigt att uppfostraren lade in arbete och många moment av undervisning i barns lek.

På medeltiden började synen på leken att mjukna. Barn och vuxna lekte ofta samma lekar på de återkommande festdagarna. Det var t.ex. tävlingar med att rulla tunnband, styltgång, kägelspel, förföljelsetekar och kampekar. Arbetarna hade sina lekar bl.a. klä ut sig och allmänt göra narr av adel och prästerskap. Adeln hade sina turneringar där "leksakerna" var svärd, lansar och pilbågar. Inom adeln föredrogs lekar och spel med militärt värde och de tyckte ha sin fulla rätt att bannlysa böndernas lekar. Bönderna spelade en typ av fotboll som vi idag skulle kalla rugby, kägelspel och ring lekar. Lekar som blindbock, bära kungstol, kulspel m.m. hörde bönderna till. Adel och prästerskap försökte styra över vilka lekar som skulle vara tillåtna hos bönderna. De tog hjälp av lagar och förordningar för att förbjuda lekar som de ansåg var de stökiga, larmande och skrattretande lekarna som framförallt hade stor utbredning bland bönderna.

Under 1600- och 1700-talet förändrades synen på leken och dess betydelse. Människans arbete värdesattes högre och allt annat fick inordnas under. Leken hade bara värde om den på något sätt utvecklade betydelse för människans arbetsförmåga. Det var den "goda" leken som accepterades, den som lärde barnen att vara sociala. Protestantismen, som växte fram under 1600- och 1700-talet, hade sin del i att leken inte fick något större värde. Nöjen och glädjeämnen fick inte spillas någon tid på enligt den protestantiska arbetsetiken. Men sedan under 1700-talet så ökade ändå intresset för att studera leken. Jean Rousseau och Friedrich Fröbel skrev på flera olika sätt om lek, undervisning och uppfostran.

I boken "Våga satsa på leken" (1990) skriver psykologen Eva Norén-Björn att den svenska förskolan har sina rötter bl.a. i Friedrich Frøbels tankegångar om barns fostran. Fröbel menade att leken för barnet var livsviktig. Hon skriver att lekförmågan är det mest utmärkande draget hos barnet och leken har barnet använt sig av i alla tider. Den har funnits där som ett sätt att fånga, förstå, vidareutveckla eller uppfylla önskedrömmar. Gunilla Lindqvist menar i sin bok "Lek i skolan" (2002) att trots att leken har ansetts viktig i förskolan så har den inte prioriterats och det har inte utvecklats som någon pedagogisk verksamhet. Leken har sedan Frøbels tid ansetts "fri" och något som är viktigt för barnen. Förskollärarna har varit osäkra på hur de ska förhålla sig till barnens lek. Vuxna har alltid trott att barnen utvecklats i leken utan att man påverkar den. Man tycker leken är viktig, men ändå har den inte utvecklats pedagogiskt. Det bästa sättet att tänka är att leka. Leka är barnens sätt att frigöra sig och skapa egna föreställningar om den fysiska omgivningen. Genom lekens kroppsliga och gestaltande expressivitet förverkligas tänkandet och fantasin.

Professor i barnpedagogik Ingrid Pramling Samuelsson och litteraturvetaren Maj Asplund Carlsson menar i sin bok "Det lekande lärande barnet" (2003) att förskolan har ett annat ursprung och ideal, än vad skolan har, för barns tänkande och personlighetsdanande. Detta ideal har dominerats under 1900-talet av ett utvecklingspsykologiskt perspektiv, barns mognad har utgjort grunden för hur man utvecklat läroplaner och strukturerat verksamhet i förskolan. Fokus har legat på det enskilda barnets utveckling.

3.2 Tidigare forskning om lek

I boken "Den vilda leken" (1993) skriver Torben Hangård Rasmussen att under de senaste åren har forskning inom lek visat att den har en positiv betydelse för barns utveckling. Han menar att lekforskare och pedagoger gjort en bild av leken som framförallt lyfter fram de ändamålsenliga och positiva sidorna. De vuxna vill inte se eller acceptera att leken kan ha farliga, stökiga och våldsamma sidor, där de måste ingripa och förbjuda vissa saker och lekar. Beroende på vilken verksamhet som man besöker så skiljer det vilka regler som gäller och vilka lekar som tillåts och inte.

Pedagogen Ole Fredrik Lillemyr menar i boken "Lek- upplevelse- lärande i förskola och skola" (2002) att under senare år har de centrala frågorna i samband med lek ändrats. Man har blivit mer intresserad av hur barn testat regler, gör val och tar ansvar i leken. Hur de utvecklar sin självkännet och relationer till andra. Man har även intresserat sig för barnens rätt till lek och lekmiljöer. Forskning har även visat att lek är viktigt för barn i åldrarna 0-12 år, och då speciellt viktigt när barnen är mellan 5-9 år. Eftersom barn i denna ålder använder stor del av sin tid till lek, så är den väldigt betydelsefull. Leken är framför allt viktig på grund av det egenvärde den har för barnen, sen även för att den har en grundläggande betydelse för barnens utveckling och lärande.

Gunilla Lindqvist berättar i boken "Lekens möjligheter" (1996) att i Sverige har Birgitta Knutsdotter Olofsson utvecklat sina pedagogiska idéer om lek utifrån socialpsykologi och kommunikationsteori. Olofsson vill utveckla pedagogiken kring den fria leken, de vuxna skall där delta i barnens lekar och påverka deras sociala utveckling. Dessa idéer som hon har hört hemma i utvecklingspsykologin men med tonvikt på relationen (kommunikationen) mellan den vuxne och barnet. Lindqvist (1996) menar också att det finns två tydliga tendenser i den förskolepedagogiska forskningen, båda med ursprung i dialogpedagogiken. De här två tendenserna är: intresset för rationalitet i förskolans kulturöverföring och det är inriktning mot kommunikation och kultur.

3.3 Lekteorier

Leken är enligt Lillemyr (2002) ett komplicerat fenomen och kan inte tillräckligt bra förklaras med bara en teori. Men om man använder flera olika teoretiska perspektiv ska de komplettera varandra. För att det ska vara möjligt måste teorierna vara förankrade i ungefär samma grundsyn eller grundsyner som är förenliga med varandra. Lillemyr skriver:

En lek teori försöker bland annat beskriva och förklara lekens väsen med hjälp av ett knippe begrepp – de begrepp som teorin består av. Med det är en grundinställning till barn, och till leken som fenomen, som skapar utgångspunkt för detta teoretiska synsätt. (s.71)

Nedan följer olika teoretikers och pedagogers syn på lek:

Kent Hägglund skriver i "Lek-teorier" (1989) att barnpedagogen Friedrich Fröbels (1782-1852) uppfostringsystem bygger på två grundprinciper: barnets självverksamhet och lekens

betydelse. Fröbel menar att barn är naturliga konstnärer och konstruktörer och för att lära sig så måste de få möjlighet att arbeta med olika saker, konstruera och pröva. Därför måste vi (uppföstraren) runt omkring barnen ge dem rika möjligheter och uppmuntra dem. Leken är enligt Fröbel barndomens mest naturliga uttrycksform. Leken är för honom inte något tidsfördriv utan en väg till kunskap och något som är mycket viktigt och måste tas på stort allvar. Han menar att barn som får möjlighet att utveckla sina resurser i leken får maximala förutsättningar att utvecklas till en harmonisk och medkännande vuxen.

Enligt Lillemyr (2002) är det inget tvivel om att Jean Piaget (1896-1980), är en av de talesmän för psykologisk teori som haft störst betydelse för pedagogiken under 1900-talet. Piaget klassificerar leken efter struktur, för då är man inte bunden av någon teoretisk förklaring som man på förhand utgår ifrån. Han använde i sin indelning graden av kognitiv komplexitet, från den elementära sensomotoriska leken till de avancerade sociala lekformerna. Han delar upp funktionsleken i två huvudsakliga kategorier: Rena funktionslekar och mentala funktionslekar. Den första, rena funktionslekar, består av rena sensomotoriska inslag. Den andra, mentala funktionslekar, innehåller tydliga inslag av tänkande. I utvecklingen kommer de rena funktionslekarna före de mentala. Dessa två funktionslekar kan vidareutvecklas i någon av följande tre riktningar:

- ”Leken blir symbollek.
- Leken blir social lek (och kan senare utvecklas till regellek).
- Leken övergår till adaptation och lämnar ”lekens rike” genom att bli rena kognitiva processer.”(s.139)

Piagets lekteori präglas av hans intresse av människans intellektuella utveckling och han har utvecklat denna teori i anslutning till sin allmänna utvecklingsteori.

Marie-Louise Hjorth menar i boken ”Barns tankar om lek” (1996) att Piagets stadiindelning av leken i övningslek, symbollek, och regellek har haft stor betydelse för hur man har sett på leken i förskolan.

Hägglund (1989) berättar om psykoanalytikern Erik Homburger Erikson, (1902-1994), som anser att vad tänkandet, planerandet och skissandet är för vuxna, är lek för barnen. Det är ett försöksuniversum där villkoren är förenklade och metoderna experimenterade, så förväntningar kan prövas och gjorda misstag kan tänkas igenom. Vidare skriver Eli Åm i boken ”Lek i förskolan – de vuxnas roll” (1986) att Erikson gör en skillnad mellan barns och vuxnas lek. Enligt honom är leken för den vuxne en utflykt till en annan verklighet och för barnen utgör leken en väg till ständiga och nya bemästringsnivåer. Hjorth (1996) tolkar det Erikson skriver som att leken har sin huvudsakliga betydelse i möjligheten att bearbeta ångestfyllda upplevelser och känslor.

Vidare skriver Hägglund (1989) att enligt Gregory Bateson (1904-1980), så är metakommunikation det viktigaste som barn kan lära sig och träna i sina lekar. Bateson menar att visst kan barnen lära sig olika sociala roller och pröva dem i leken, men det viktigaste är att man lär sig att det finns roller. Att kommunikation mellan människor sker på olika plan och att ord och handlingar betyder olika beroende på vad det är för sammanhang.

Nedan följer olika varianter av lekteorier:

3.3.1 Psykoanalytisk lekteori.

Lindqvist (1996) skriver att barnets viktigaste sätt att bearbeta omedvetna känslor av underlägsenhet och rädsla enligt psykoanalysen, är leken. Barnet kan i leken prova olika möjligheter och få känna både fasan och triumfen över att besegra det onda och hemska. Enligt denna teori måste leken vara fri från vuxnas inblandning, för att leken är ett sätt för barnen att hävda sig mot vuxenvärlden. Det är därför viktigt att det finns mycket lekmaterial som ger chans till utveckling och även bearbetning av konflikter av olika slag. Den vuxne får här en iakttagande och terapeutisk roll för att kunna diagnostisera barnet. Ett viktigt hjälpmedel i den psykoanalytiska pedagogiken är därför observationer av barn. Likheten mellan dröm och lek hävdas i den psykoanalytiska teorin. Lekens form påminner enligt denna teori om drömmen, med sina tvära kast och förvandlingar av personer och handlingar. Barn prövar olika attityder, identiteter och olika handlingar i sin lek. Man kan inte tala om imitation, även om drömmen ofta speglar något man upplevt så har innehållet förändrats. Leken kan ses som en fantasiprocess. Lindqvist (1996) påvisar att psykoanalytikern Winnicott beskriver leken som något som finns mellan barnets subjektiva jag och den yttre verkligheten.

”I leken kan barnet arbeta med förhållandet mellan den inre subjektiva upplevelsen (mig) och den objektiva verkligheten (icke-mig) och barnet skapar sin identitet, säger Winnicott.” (s.130)

Åm (1986) skriver om att den psykoanalytiska lekteorin lägger huvudvikten vid lekens betydelse för bearbetning av ångestfyllda händelser och dramatiska konflikter i barnens liv.

3.3.2 Kognitiv lekteori.

Enligt Lindqvist (1996) så kommer det viktigaste bidraget till den kognitiva lekteorin från Piagets tre lekstadier. Någon som påverkat Piaget är Charlotte Bühler med sitt bidrag till den barnpsykologiska lekforskningen med lekkategorier. Bühler delar in leken i fem stadier: funktionslekar, fiktionslekar, receptionslekar, konstruktionslekar och gemensamhetslekar. Piaget själv beskriver tre lekstadier, vilka hör samman med barnets kognitiva utveckling. Barnets självreglering i leken hävdas i både den psykoanalytiska och den kognitiva teorin. Det barnet gör i leken är att befästa kunskaper eller att bearbeta inre konflikter. Påverkan av barnens lek får ske med yttre medel som lekmiljöer och leksaker.

3.3.3 Dialogpedagogik

Enligt Lindqvist (1996) handlade dialogpedagogiken om ett förhållningssätt till barn och deras egen aktivitet. På grund av att underlaget för dialogpedagogiken fanns i psykoanalytiska teorin, betraktades leken som barns självverksamhet. Dialogpedagogiken kritiserades från flera håll, den var liberal och påverkad av ett icke-materialistiskt, psykologiskt sätt på barnens utveckling enligt vänstern. De tyckte barnet beskrevs som en ”abstrakt konstruktion”. Enligt högern hade den brist på styrning och hade ett för individinriktat arbetssätt. Med dialogpedagogiken följde en demokratisering av förskolan. Arbetslag och syskongrupper infördes. Lindqvist (1996) menar att det sannolikt är diskussionen om ett friare förhållningssätt som beredde vägen för intresset för lek idag.

Om du söker efter en slutgiltig teoretisk definition av begreppet lek får du sannolikt leta förgäves, säger Åm (1986). Det finns en mängd teorier som var och en förklarar lekens funktion på sitt sätt.

3.4 Sociokulturellt perspektiv på lek

Hägglund (1989) skriver att enligt psykologen och språkvetaren Lev Semenovich Vygotskij (1896-1934) är leken källan till utveckling. Silwa Claesson menar i boken "Spår av teorier i praktiken" (2002) att Vygotskij har fokus på den sociala miljön, att barns utveckling hör ihop med miljön som de växer upp i och att det inte går att skilja barnets utveckling och barnets lärande åt. Även Hägglund (1989) menar att Vygotskij lägger vikten vid leken som en social process. Vygotskij menar att leken kommer in i barns liv först vid tre års ålder. Innan det är de bara medvetna om nuet. Vygotskij hävdar att alla lekar har regler och att de alltid eller på ett eller annat sätt gestaltar livssituationer. I leken skiljs tänkandet från objektet och då kan till exempel en pinne bli ett djur o.s.v. Barnets idéer och önskningsar avgör vad saker betyder. Det är inte heller situationen utan barnets vilja som styr reglerna för leken. Vygotskij påpekar att det förutsätter mycket avancerade tankeoperationer. I leken klarar barn av att följa mycket krångligare regler än i annat dagligt liv. Barnen betar sig mognare, klokare, starkare än de är annars. Vygotskij anser att det är i lekarna som barn kan komma framåt, för att leken är själva källan till barnets utveckling. Hjorth (1996) menar att Vygotskij jämför undervisningens förhållande till utveckling med lekens förhållande till utveckling.

3.5 Vad innebär lek?

I artikeln "Vi kan inte välja bort leken" (2001) av Karin Björkman är leken enligt Lisa Fauli, ett av de skapande ämnena. Skapandet och leken är metoden. "Leken är ingen aktivitet i sig – leken är metoden" (s.32). Fauli skulle aldrig sätta fri lek som en aktivitet på planeringen.

Karakteristiska drag i leken enligt Lillemyr (2002):

- "Lek är en typisk aktivitet bland barn.
- Lek är något lustbetonat för barn, bereder nöje och ger glädje för deltagaren.
- Lek är en frivillig aktivitet som barn själva väljer att delta i.
- För barn är lek "som om", den befinner sig utan för den verkliga världen.
- Lek innebär att det skapas en viss ordning (till exempel ett system med regler).
- Lek är lokaliserad till en viss plats och en viss tid
- Lek rymmer spänning.
- Lek är ett uttryck för en inre drift.
- Lek är en förberedelse för vuxenlivet."(s.46-47)

Det är mycket svårt att definiera lek enligt Lillemyr. En teori av Lillemyr är att det kan bero på att den berör alla delar av barnet.

Former av lek enligt Lillemyr (2002):

- "Sensomotorisk lek eller funktionslek, där en handling eller funktion upprepas för att barnet tycker om själva funktionen. Till exempel lägga pussel.
- Rollek, där barnet antar en viss roll eller flera, oftast roller utförda av flera barn i samspel. Till exempel mamma-pappa-barn.
- Regellek, där regler är det mest centrala, också här samspelar ofta flera barn.
- Rörelselek och våldsamt lek, där rörelser är det centrala (kan också ses som regellek).
- Konstruktionslek, utvecklas genom att barn experimenterar med föremål, bygger med träklossar m.m."(s.48)

Vad lek är enligt Birgitta Knutsdotter Olofsson i boken "I lekens värld" (2006):

- Lek är både på låtsas och på riktigt. Sedd utifrån är den på låtsas men innanför lekramen är de på riktigt.
- Lek innebär både avstånd och närhet.
- Man kan göra saker på riktigt med lek som täckmantel.

- Man kan göra saker som ser ut att vara på riktigt fast det är på lek.
- Tiden försvinner snabbt förbi i leken och den kan vara en evighet.
- I leken behandlas det okända som känt och det kända som okänt.
- Lek är både djupt allvar och glädje.

Knutsdotter Olofsson (2006) skriver att varje barn är fött med en förmåga att leka, precis som det är fött med en förmåga att tala. Men för att leken ska utvecklas så måste vi leka med barnen och lära dem förstå leksignalen och att skilja på vad som är ”på lek” och vad som är ”på riktigt”. I början är det den vuxne som är den bästa lekkamraten och som kan hjälpa och visa barnet in i lekens värld. Enligt Knutsdotter Olofsson (Hägglund, 1989), föds alla barn med förutsättningar att leka. Men leken måste lockas fram och leksignalerna måste läras in. Inläringen börjar redan i det tidiga samspelet mellan förälder och barn- ”leken föds på skötbordet”. Barnet lär sig grunderna för alla former av lek redan under det första levnadsåret. Olika barn lägger tonvikt vid olika sorters lekar, beroende på erfarenheter, smak och läggning. Leiken skiftar också med den sociala och kulturella miljön. I leken kan barn bearbeta känslomässiga upplevelser, träna sin föreställningsförmåga och sin kreativitet. Leiken är utmärkt för att inhämta och tillgodogöra sig kunskaper. Genom leken utvecklas språk och kommunikation, samtidigt som barnen tränar sin sociala förmåga. Framförallt gäller detta rollekar som Knutsdotter Olofsson kallar ”lekarnas lek”. Birgitta Knutsdotter Olofsson uttrycker i sin bok ”Lek för livet” (2002) att i lek med känslor lär barnen sig känsloreaktioner, att få kontroll över aggressioner och rädslor och de lär sig reagera lämpligt. I lek med saker bearbetas de upptäckter och upplevelser som barnen varit med om, de lär sig sakernas egenskaper och denna lek stimulerar till ett kreativt användande av sakerna. Det finns inget stopp för vad barn kan lära genom leken, de pedagogiska möjligheterna med leken är oändliga.

Torben Hangård Rasmussen skriver i boken ”Leken det stora äventyret” (1989) att lek är en spontan handling. Leiken är förbunden med världen utanför. Det som händer i den riktiga världen är en nödvändig inspiration till barnens lekar. Leiken är ett lustigt fenomen som vänder upp och ner på verkligheten. När barn till exempel leker fantasilekar är de inte så noga med likhet eller inte. Leiken omfattar med andra ord många olika drag, som går i varandra. Den är en frivillig eller spontan verksamhet, som pågår inom sina egna tidsmässiga och rumsliga gränser. Det går inte att tvinga ett barn att leka. Barns lek kan bara uppstå i ett spelrum av frihet. Leiken låter sig bara lekas om spontan motivation uppstår. Leiken ger möjlighet till förnyelse och ger barnet mod och livsglädje. Ett barn måste känna trygghet för att kunna experimentera med illusionen om framtidens värld. Om tryggheten inte finns, faller lekens värld ihop. Ett otryggt barn börjar sällan leka spontant. Nödvändigt bränsle till leken är inspiration och upplevelser. Spontanitet, frihet och tillit skapas i en bra lek. Fantasileken främjar ett samarbete av vänstra och högra hjärnhalvan. Både tanke- och fantasibilder utvecklas. Språket preciserar och förtydligar de fantasibilder, som dyker upp hos barnet, och fantasin fördjupar och förlägger alla de språkliga infall och förslag som framkastas.

I artikeln ”Möblera för lek” (2002) av Annika Claesdotter så handlar lek enligt dramapedagogen Ylva Andersson om ömsesidig inspiration. Om vuxna inspirerar till lek och är öppna för hur barnen leker så får man tillbaka inspiration till t.ex. ett temaarbete. Att man tar in det som är på gång i verksamheten och låter barnens lek få inflytande. Andersson menar att fri lek inte innebär att barnen ska lämnas i fred. I den fria leken får barnen möjlighet att själva tänka ut sin lek, vad de kan tänkas behöva i leken och tid för att genomföra den.

Enligt artikeln av pedagogen Anette Sandberg ”Barndomen är bara början” (2003), så är lek barns och även vuxnas kunskapskälla och barndomens kännetecken. Barn och vuxna lär ge-

nom att leka, utforska och experimentera. Ur leken kommer kunskap. Den amerikanska forskaren Garrett Chick (Sandberg, 2003) jämför lek och vetenskap. Enligt honom leker vetenskapsmän med idéer och barn lär genom lek. Barn är vetenskapsmän i leken och vetenskapsmän måste vara lekfulla i sin forskning. Lekfullhet är för Chick den gemensamma nämnaren.

I en studie av Sutton-Smith (Lindqvist, 1996) visar han att när barn själva ska avgöra vad som är lek så ser sig barn som lekande när de är åskådare eller löser något problem för lekens skull. Sutton-Smith menar att det behövs andra metaforer för lek. Han menar genom att barnen både är författare, publik, skådespelare och sig själva så är leken snarare en "kvadralog" än en dialog. Dialogen och rörligheten är det som kännetecknar leken.

3.6 Vad utvecklas och lär man i leken?

Hangård Rasmussen (1993) anser att inom barnpsykologin är idag ett av de högst prioriterade områdena just leken. Barnforskare hävdar att leken har en utvecklande betydelse för barnen. De menar att leken utvecklar barnets alla sidor: sociala erfarenheter, fantasi, identitet, språk, motorik, kreativitet m.m.

I Karin Björkmans artikel "Låt leken ta plats" (2003) finns det enligt förskolläraren Ette Nilsson många delar i innehållet i vad lek utvecklar. Ette Nilsson, förskollärare säger att leken har allt: historia, social träning, kommunikation, språk, historia, och både fin- och grovmotorik. Man har roligt tillsammans och bygger upp en gemenskap.

Pramling Samuelsson och Sheridan vill enligt Lillemyr (2002) understryka att barn erövrar sin omvärld genom leken. Dem liksom många andra författare hänvisar till att:

- "Leken stimulerar språket.
- Leken stimulerar fantasi och kreativitet.
- Leken utvecklar social kompetens.
- Leken ger barnet möjlighet till aktivt inflytande.
- Leken motiverar och inspirerar barnet."(s.115)

I enlighet med Eva Norén-Björn, i Bo Silfverbergs artikel "Vuxna tar leken från barnen" (2001), blir inte de barn som hindras leka vad vi menar med hela människor, utan robotar. Vi människor behöver en lång lekperiod för att få ihop känslor och intellekt och för att kunna fungera socialt. Genom att låtsas kan man öva upp så mycket. I och med att det bara är lek, så gör det inget om man misslyckas.

Utvecklingen som sker genom leken delar Norén-Björn (1990) in i fem delar:

Den första är: kroppen ska göra vad tanken vill, Motorik; de stora kroppsrörelserna, Samordning mellan sinnen och rörelser; balans och rytm, koordination, abstrakt tänkande, med stöd av fantasi, Processer; med stöd i saker och/eller handlingar, i tanken uttryckt i ord.

Andra delen är fantasi: Fantasi om saker, personer, berättarkonst.

Den tredje är samarbete: Fantasiutbyte, gemensam ram men med egna fantasier.

Det fjärde är gemensamma regler: Som följs, som bryts omedvetet, som utförs bara på låtsas, som diskuteras och ändras gemensamt.

Det femte är konkurrens: Men i samförstånd och gemenskap, förakt för den svagare och elit-tänkande.

Den sociala kompetensen utvecklas genom leken anser Kari Pape i boken "Social kompetens i förskolan" (2001). Pape menar på att leken representerar en central potential för lärande i och

med att barnen har möjlighet att göra erfarenheter i leken som leder till lärande. Hon visar på sex viktiga områden för vad barn lär sig socialt i samband med lek:

- ”att ta olika roller
- att förhandla, kompromissa och lösa konflikter
- att bearbeta upplevelser och utveckla tanke och fantasi
- att kommunicera på olika plan
- att alla kan bestämma i tur och ordning (turtagande)
- att utveckla och behålla vänskap.” (s.135, Pape, Kari, 2001)

Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan med boken ”Lärandets grogrund” (1999) menar att genom leken utvecklas barn socialt, känslomässigt, motoriskt, och intellektuellt. I leken utvecklar barnen tankar och hypoteser som de prövar. Den kunskap och de begrepp som barnen lärt sig befäster och använder barnen i sin lek.

Annika Claesdotter skriver i artikeln ”Lek är som förälskelse” (2001) om pedagogikprofessorn Kjetil Steinsholt som är emot att använda leken som metod. Leken är enligt honom något som barnen ska få ha för sig själva. Han tycker inte att det är intressant vad barnen lär sig genom leken. Han jämför lek med förälskelse. ”Lek är som förälskelse. Den bara händer. Förälskelse och lek har inget mål eller syfte och är inget man kan tvinga eller manipulera fram.” (s.37). Steinsholt anser inte att mer vetenskaplig forskning om leken nödvändigtvis är bra för barnen, utan bara är till fördel för forskningen.

3.7 Barns tankar om lek och om lärande

Pape (2001) har gjort intervjuer med barn om vad lek är för dem. Hon trodde att de frågor som var relaterade till leken skulle vara lättast för barnen att svara på. Detta visade sig inte stämma. Kari fick ut väldigt lite om innehållet i barnens lek, på detta sätt. Barnen hade svårt att sätta ord på leken. Leken var något som var här och nu, inte något som de sedan kunde redogöra för.

Steinsholt (Claesdotter, 2001) menar att barn leker för att de leker. Att de inte har någon tanke på varför, att de inte vill realisera eller bli duktigare på något. Det de först och främst lär sig genom att leka är att leka mer, enligt Steinsholt.

I Hjorth (1996) skriver hon om vad barnen anser att de vuxna gör när de leker. Svaren blev att de vuxna inte deltog i leken, enligt barnen så satt pedagogerna mest och skrev eller gick på rast. Pedagogernas uppmärksamhet låg på de vuxenstyrda aktiviteterna och inte på leken. Det pedagogerna prioriterade var de planerade samlingsstunder som ägde rum tillsammans med barnen. Hur barnen uppfattar dem vuxnas handlingar i lek stämmer inte alltid överens med vad de vuxna tror att de gör. Undersökningen som Hjorth (1996) gjort visar:

- lekens mål och bakgrund framstår för dem vuxna inte alltid så tydligt. Därför ges inte alltid den tid som barnen behöver till sin lek.
- utan att vara insatt i leken griper den vuxne in och anger regler för den.
- de vuxna har inte insikt i leken och kan därmed förstöra leken genom att gå in och ”rätta till” handlingen.
- när de vuxna inte känner till målen och motiven i leken utan byter ut barnen och förändrar leken, förändras lekens förutsättningar för barnen.
- ibland tvingas barn in i leken av den vuxne utan att denne känner till barnets leksvårigheter.

- på grund av dessa faktorer påverkas barnens attityd mot de vuxenplanerade aktiviteterna negativt, för att barnen fortfarande i sitt medvetande är fångade i sin lek.

I en undersökning av Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) om vad barn anser om lek och lärande framkommer att barn ser leken som något som hör förskolan till men lärandet hör till skolan, även av de barn som ännu inte är bekanta med skolan. Det lärande som sker i förskolan knyter barnen till något de gör, aktivitet. I skolan lär man sig mer ”riktiga saker”. Barn ser lärande som arbete, läxor som måste klaras av innan de kan leka. Pramling Samuelsson har även gjort en studie om barns syn på vad de lär sig. I hennes studie har treåringar svårt att tala om vad de lär sig, två tredjedelar svarade inte. Utav fyraåringarna däremot kunde nästan alla ge förslag på vad de lär sig. Det var bara en fjärdedel av de barn som gått ett helt år i skolan som kunde koppla samman kunskap med vetande. Barnet kan ha många olika sätt att tänka om vad de lär sig. Det kan vara att barn ser lärandet som något de blir bättre på att förstå, veta eller göra. Barnen menar i studien att dem lär sig att göra något genom att göra det, även genom att de blir äldre och får erfarenheter. Ett viktigt steg i barns förståelse för det egna lärandet är att inse att det är erfarenheterna som påverkar att man lär sig.

3.8 Vad innebär lärande?

I läroplanen (Silfverberg 2001) står det ”barn lär genom lek...” men vad det betyder beror på vad man menar med lärande, om det är traditionell inläring eller att barnen lär sig förstå sina känslor? Lillemyr (2002) menar att traditionellt har lärandet som psykologiskt begrepp definierats som en inre process där en beteendeförändring, i alla fall relativt kvarvarande, uppstår på grund av träning, erfarenheter eller liknande. Lärande handlar om kunskaper, färdigheter och yttre beteende, men inte bara. Utan lärande handlar också om det inre, att barnen får en *annan* grund för att känna, uppleva och tycka. De får genom detta ett tillskott till sin personlighet anser Lillemyr (2002).

Barn lär sig för de har en lust till att lära, de är nyfikna och kompetenta. Vi behöver bara visa dem *tillit* enligt Williams, P. Sheridan, S. och Pramling Samuelsson, I. i boken ”Barns samlärande” (2000). Den sociala kompetensen utvecklas samtidigt som barnen lär och utvecklas, den är inget som är fristående, utöver leken eller lärandet.

”Barn lär från det de vaknar till de går och lägger sig.” (s.90, Pape, 2001)

Eva Johansson och Ingrid Pramling Samuelsson med boken ”Lek och läroplan – mötet mellan barn och lärare i förskola och skola” (2006) menar att vi alla lever i olika sociala och kulturella sammanhang med olika erfarenheter, det är det som utgör våra livsvärldar. Även barn har sina livsvärldar, där grunden för kunskap och lärande finns. Barn lär sig med hela kroppen, de erfar, kommunicerar och agerar i världen. Deras lärande blir såväl socialt som kulturellt till sin karaktär.

Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2000) påpekar att en förutsättning för lärande är imitation och variation. Då barn leker med sina kamrater både imiterar de och varierar olika handlingar. Barn vill efterlikna varandra och känna att dem hör samman. Lärandet sker i ett samspel där språket är ett sätt att kommunicera.

Enligt studier av Ingrid Pramling Samuelsson i Ingrid Pramling Samuelsson & Ann-Charlotte Mårdsjö bok ”Grundläggande färdigheter – och färdigheternas grundläggande” (1997) verkar barn, som är i förskolan, ha fastnat i den traditionella skolsynen på kunskap. Det innebär att man får veta något genom att någon berättar eller på annat sätt ger information. Barn behöver

få reda på hur man skaffar sig kunskap, från andra människor och böcker men även genom att själva göra saker. Även att iaktta, reflektera och fundera, att tankemässigt vara aktiv. Det finns tre kvalitativt olika sätt på hur barn erfar vad de lär sig. Det är: att *göra*, *veta* och *förstå*. Att *göra* innebär att barnen lär sig aktiviteter, färdigheter eller hur man ska bete sig i vissa situationer. *Veta* innebär att barnen kan relatera det de lär sig med att de vet något. Samt att *förstå* innebär att barn uppfattar något på ett nytt sätt som de inte gjort innan. Barns uppfattning om hur man lär sig delas in i två kategorier, att göra eller erfara något. Göra något blir att barnen gör något utan att anstränga sig något större, vilket blir att de bara gör en aktivitet eller handling. Att erfara något innebär att genom att få erfarenheter av olika slag lär man sig göra något. Med hjälp av alla sina sinnen lär sig barn och uppfattar världen. Detta sker ständigt och jämt. Vi är alla olika individer med olika intressen och alla visar inte lika stor entusiasm till att lära sig. Anledningarna till det kan vara många till exempel att barnen inte fått experimentera, inte fått svar på sina frågor, att de har en negativ självuppfattning. Det kan också vara så att de inte vet vad man kan lära sig och hur det sker.

Ingrid Carlgren skriver i boken "Miljöer för lärande" (red), (1999) att lärande ses som något som sker genom deltagande i en social praktik enligt ett sociokulturellt perspektiv. Kunskap är något som utvecklas genom samspel mellan människor. Ett sociokulturellt perspektiv på lärande öppnar för att se på, förstå och tala om den pedagogiska verksamheten.

3.9 Tidigare forskning om lärande

Lillemyr (2002) anser att viktiga förutsättningar för små barns lärande för det första är att kunna fokusera medvetet. Det andra är förmågan att uppfatta och det tredje är upptäckandet och utforskandet av skillnader som är betydelsefulla villkor för små barns lärande.

Pia Björklid skriver i boken "Lärande och fysisk miljö" (2005) att:

"lärande är ett resultat av interaktion mellan såväl fysisk och social som kulturell omgivning. Samma påverkan, såväl av sociala och kulturella som fysiska faktorer, kan få olika effekter på olika individer, liksom olika påverkan kan ge samma effekt". (s.27)

Hon menar att alla individer inte upplever de olika miljöerna på samma sätt. Lärande sker i samspel med andra och är en interaktionell process och lärandet finns då i flera olika miljöer. Framförallt i de miljöer som individen gillar mest och tycker är betydelsefulla. Lärande är ett perspektiv av all mänsklig verksamhet. För det första, samspeletsprocessen mellan individer och människorna i ens omgivning. Samspelet kan då ske genom direktkontakt eller genom förmedling. För det andra, en inre psykisk tillägnelse och förbearbetningsprocess som leder till ett läroresultat. Båda dessa processer påverkar varandra ömsesidigt. Att tillägna sig allmänna färdigheter eller sätt att resonera är inte enbart att lära sig något. Lärandet kan också vara att man inser hur man agerar i en lokal eller specifik verksamhet och att man då utvecklar färdigheter som kan vara mycket speciella. I förskolan och skolan sker det formella lärandet som pågår organiserat för att lära sig saker. Informellt lärande är ofta det som pågår utanför förskolan och skolan värld. Lärandet ingår som en del när man håller på med något annat. Det är viktigt att man skapar andra miljöer och ingår i andra verksamheter utanför förskolan och skolan, för att väcka frågor och få erfarenheter kring olika saker som man inte lär sig där. Det finns många olika miljöer där människor lär.

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) har synen på barnens lärande och utveckling genom tiderna varierat och påverkat den pedagogik som använts i förskolan. Den kognitiva utvecklingen sågs som samma sak. Den behavioristiska synen var att ju mer barnet lärde sig desto mer utvecklades det. I denna teori gällde att om man bara lärde ut på rätt sätt så lärde sig barnen. Barnens lärande togs här förbort. En annan period dominerades av synen på kun-

skap som något avhängigt från individens inre. Utgångspunkt för denna syn blev utvecklingspsykologiska teorier. Utifrån detta synsätt inväntade pedagogerna barnen och skapade förutsättningar för lärande på den nivå som barnen befann sig utvecklingsmässigt. Barnets utveckling utgjorde en gräns för vad det lärde sig och deras utveckling grundades på biologiska förutsättningar enligt denna teori. Ytterligare ett synsätt innebär att inläring kunde påverka utvecklingen och att lärande var utveckling. Här var det de olika erfarenhetererna som påverkade hur och vad barnet lärde sig. Kunskaperna barnet lär sig utvecklas enligt denna teori i samspel med andra människor, genom kommunikation, lekar, utforskande, skapande, iakttagande, jämförande, experimenterande och att urskilja och reflektera. Detta sistnämnda synsätt är den som omnämns i läroplanen idag för förskolan och skolan, att kunskap finns i mötet mellan människor och omvärlden.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) talar om att vi föds med förmågan att uppfatta och erfara vår omvärld och utifrån våra erfarenheter anpassa oss till den. Hela tiden görs nya erövringar av kunskap, med hjälp av språket, leken och lärandet skapas mening och förståelse. Vad det är vi lär oss är beroende på vilka förutsättningar man har och vilka erfarenheter vi har möjlighet till att göra. Det är under våra första levnadsår som vi lär oss mer än vi någonsin kommer att göra under senare perioder i livet. Lärandet kan ske medvetet eller omedvetet, ofta sker lärandet omedvetet i de tidiga åldrarna men enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) finns det studier om att även de yngsta barnen strävar medvetet efter att erövra omvärlden genom att försöka bemästra sitt agerande och förstå omvärlden.

3.10 Tidigare forskning om lek och lärande

Johansson och Pramling Samuelsson (2006) har tagit fasta på några karaktäristiska som de menar är gemensamma erfarenheter i lek och lärande. Det är: fantasi, kreativitet samt kontroll och positioner. Lek har betraktats som något barnen har som sitt eget medan lärandet vilat på lärarens axlar. Det lustfyllda/lustfulla lärandet är nu i fokus, och med sådan definition blir leken en källa till lärande. En uppgift som syftar till lärande men inspirerar till lek för barnen skapar en dynamik mellan lek och lärande både till form, innehåll och erfarenheter. Barns lek är uttryck i barnets förmåga att kombinera erfarenheter sen tidigare med något nytt och kreativt som kommer från barnet själv. Alltså inte enbart bearbetning av tidigare erfarenheter. Vi har som vuxna skolats in genom våra erfarenheter i ett dualistiskt tänkande där lek och lärande mer och mer skiljs. Det är där förskolan kommer in med sitt uppdrag att se lek och lärande som en helhet. Barn skapar och erfar en värld av mening i leken med specifika förutsättningar och värden. Barn delar sina livsvärldar med andra barn när de leker. Johansson och Pramling Samuelsson menar att barns lek och lärande är delar av barns livsvärldar. Barn lär av varandra i leken, lärandet utmanas också av de olikheter barnen har i ålder och erfarenhet. I leken får barnen testa, förändra och bredda sina lekvärldar. Lek och lärande anser Johansson och Pramling Samuelsson vara oskiljbara i barns värld och borde även vara det i pedagogiken för tidigare åldrar. Detta för att barnen från första början av sina liv är lekande lärande individer som är inriktade på att förstå och erövra ett kunnande i sin omvärld. När lärande tar form i utrymmet mellan föreställda och ”verkliga” situationer kallas narrativt lärande.

Björklid (2005) menar att när det gäller barn kan man knappast skilja lek från lärande. Barnen utforskar sin omvärld, bearbetar intryck och erfarenheter och kommunicerar med andra i lekens värld. De upptäcker också sina styrkor och intressen. Genom leken utvecklas barn socialt, motoriskt, känslomässigt och intellektuellt. Barn erövrar omvärlden genom leken. När barn leker gör de inte det för att lära sig något utan för att det är roligt. I allt lärande är lek och lekfullhet en betydelsefull dimension. Man kan inte skilja lek och lärande åt i barns värld samt

i förskolepedagogiken. Det är viktigt att barn är delaktiga i sitt eget lärande och att de deltar aktivt i utformningen av den fysiska miljön som de befinner sig i.

3.11 Styrdokument

I förskolans läroplan (Lpfö98) skall verksamheten främja leken, det lustfyllda lärandet och kreativiteten samt tillvarata och stärka barnens intresse för att erövra och lära sig nya kunskaper, erfarenheter och färdigheter. Utifrån barnens erfarenhetsvärldar, intressen, drivkraft och motivation att söka kunskaper skall verksamheten i förskolan utgå. Lärandet i förskolan skall baseras på samspelet mellan barn och vuxna likaväl som att barnen lär av varandra. De vuxna i den pedagogiska verksamheten skall stimulera och vägleda barnen för att de genom egna aktiviteter skall utveckla nya insikter och kunskaper. Under dagen skall barnen ha möjlighet till att växla mellan olika aktiviteter. Utrymme skall ges för barnens egna planer, fantasi och kreativitet i lärande och lek, både i utomhus- och inomhuslekar. Grunden för den pedagogiska verksamheten skall genomsyra av utforskande, nyfikenhet och lust att lära.

3.12 Variation i lärande/lek som arbetsätt

Enligt Norén-Björn (Silfverberg, 2001) får inte den pedagogik som vi i förskolan och även skolan använder oss av bli tråkig, utan den måste vara lustfylld, för att det ska vara roligt att lära sig. Lillemyr (2002) menar att i förskola och skola få möjlighet att leka är en viktig del i den sociala fostran. I leken utvecklas förmågan att ta någon annans perspektiv, ta social kontakt, känna omsorg om någon, acceptera de regler man tillsammans satt upp, och utveckla sitt sociala ansvar. Motivation är ett av kännetecknen för lek och leken kan användas för att stimulera barnens inre motivation.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) anser att barn behöver uppleva variation för att kunna utveckla ny kunskap, se mer komplexa saker och sammanhang, se särdrag i samspel och urskilja mönster och kommunicera med andra människor men även saker. Varje barn i förskolan skall ges möjlighet att tillvarata och utveckla sina kunskaper och förmågor tillsammans med vuxna och andra barn. Barn måste vara intresserade och engagera sig i det de gör för att lära sig och kunna reflektera över det.

3.13 Pedagogens roll

Birgitta Knutsdotter Olofsson menar i Helene Lumholdts artikel "Hon gav förskolan leklust" (2003) att ju mer man leker desto skickligare lekare blir man. Det är de äldre barnen och vi vuxna som lär de yngre barnen att leka, att uppfatta leksignaler och att hjälpa de yngre barnen med att förstå lekspråkets koder. Därför är det viktigt att det ingår i förskolan att man leker med barnen och att det verkligen prioriteras. Knutsdotter Olofsson pratar om tre principer och de är tid för lek, leken får inte störas och att vuxna ska delta i leken.

Enligt Jorup, B. och Preisler, G. "Lekens plats i förskolan för barn med cochlea implantat" (2001) finns det vissa "regler" för vuxna när de ska delta i barns lek. Det är till exempel viktigt att den vuxne inte delar på sig och hjälper andra barn, pratar med andra vuxna utan ängar sig åt leken då man deltar. Det finns olika former för vuxnas deltagande i barns lek. Wood, Mc Mahon och Cranstown (Jorup och Preisler, 2001) delade in dessa former i fyra kategorier: parallellt lekande, lekkamrat, vägvisare för leken och talesman för verkligheten. Enligt Lillemyr (2002) är en av de viktigaste faktorerna när det gäller lärande genom lek emellertid pedagogens förhållningssätt till barn, lek och lärande i allmänhet och till förhållandet mellan lek och lärande i synnerhet. Men det mest utslagsgivande är barnets inställning till lek och lärande, liksom den trygghet och tillit barnet känner i förhållande till sitt eget lärande. Om vi

ska ha lek som pedagogisk metod måste pedagogen ta leken på allvar. Kunskap och respekt måste finnas för barnens lek.

Anledningar till att gå in i barns lek enligt Lillemyr (2002) är när pedagogen har målsättning:

- att lära barnet tekniker i rollek som en grund för att kunna delta i leken med andra barn, när barnet själv saknar grundläggande lekerfarenheter
- att deltagarna i leken ska acceptera det andra barnet, hjälpa barnet in i leken
- att hjälpa till för att vidareutveckla leken så att den ger fler upplevelser och erfarenheter
- att i viss mån styra leken, när ett barn håller på att falla ur leken och gemenskapen och fånga upp denna
- att använda sig av leken för att nå ett mål med undervisning, som arbetsform och innehåll
- att inspirera och uppmuntra då barnen inbjudit en vuxen i leken
- att variera leken, variera mellan lekar där läraren tar initiativet och lekar där barnen får uttrycka sig fritt.

Lekar med den vuxnes deltagande anser Lillemyr (2002) bör bygga på minst fyra förutsättningar:

- att pedagogen känner barnen och deras utveckling
- att pedagogen kan lekens lagar och dess karaktäristiska kännetecken
- att pedagogen har de förutsättningar som behövs för att observera och utvärdera barnens lek
- att pedagogen är målmedveten, vet vad han/hon vill uppnå.

Det idealiska arbetslaget eller pedagogen för att främja nyskapande och kreativ lek är de som enligt Norén-Björn (1990):

- skapar trygghet för barnen och en nära relation till dem. En kombination av omvårdnad och mer pedagogisk karaktär är bäst.
- sätter upp regler som gäller för alla barnen i gruppen och som ser till att de följs
- på ett okonventionellt sätt låter barnen få använda det material och den miljö som finns
- skapar en dagsrytm där ny stimulans avvägs med tid och plats för fri lek
- vågar vara olika och visa tydlig uppskattning av barnens lek.

Norén-Björn (Silfverberg, 2001) menar att leken har ett betydande samband med barns lärande och utveckling. Hon anser att man behöver läsa läroplanen med "barnglasögon", och att där det står om demokratisk uppfostran finns ett bra tillfälle att lyfta lekens betydelse. När barnen lär sig spelets regler lär de sig samtidigt hur demokrati fungerar. Pedagogens roll i barns lek, är enligt Norén-Björn att se till att förutsättningar för lek finns och att stimulera barnen till att själva komma på ämnen att leka om, vilket bl.a. kan innebära studiebesök, läsa en bok eller kläcka en idé.

Lärarens roll enligt Fröbelpedagogiken i Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) blir att vara känslig för barnets mognad och att arbeta på ett systematiskt sätt för att utveckla kunnande och färdigheter som är väl definierade. För att se barnet som kompetent behövs en syn på utveckling och lärande som något som är förenligt med barns lek och som måste ha ett socialt samspel mellan barn och vuxna såväl som mellan barn. Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2000) menar att pedagoger inom både skolan och förskolan har en viktig

uppgift att uppmuntra barns vilja att lära av varandra. För kamratsamverkan är väldigt viktig i barns värld och har stor betydelse för deras lärande och utveckling.

Johansson och Pramling Samuelsson (2006) menar också att det är lärarens ansvar att se, möta och involvera sig i barns lekfullhet för barn behöver på olika sätt känna sig utmanade och motiverade för att söka sig vidare, lösa problem, undersöka, få reda på något och vilja kommunicera om sina erfarenheter. Vi måste ta vårt ansvar och inte låta barns lekfullhet förbli osynliggjord eller marginaliserad. Läraren behöver vara både kunnig om innehållet och lyhörd för barnens livsvärldar för att kunna arbeta målorienterat och integrera lek och lärande. Förskolans läroplan (Lpfö 98) förutsätter en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande för att kunna främja lärandet.

Pape (2001) anser att Gadammers påstående, att vuxnas styrning leder till att leken inte längre är lek, har en poäng, samtidigt som det är nödvändigt att vuxna är aktivt närvarande och ibland deltar i barnens lek. Jorup och Preisler (2001) finner att om de ska nämna något negativt med att vuxna deltar i leken så är det för att det kan vara svårare att bedöma lekförmågans utveckling när vuxna deltar i leken än när leken sker på barnens villkor. Barnens lek säger mer om deras nuvarande lekutvecklingsnivå om de får leka själva utan någon vuxen, medan den vuxenledda leken kan avslöja mer om barnens möjliga lekförmåga.

4. Metod

I detta avsnitt kommer vi att beskriva vårt tillvägagångssätt med detta arbete. Vi börjar med att redogöra för vilken metod vi använt oss av. Därefter beskriver vi vår urvalsgrupp och deras omgivning, hur genomförandet av intervjuerna gått till och hur bearbetning av våra insamlade data gått till väga. Vi gör även ett etiskt ställningstagande.

4.1 Val av metod

Vi har i vår undersökning valt att göra en kvalitativ studie med pedagoger i förskolan för att få veta deras medvetenhet om lekens betydelse för lärandet. Vi valde en kvalitativ metod till vår undersökning, kvalitativ undersökning innebär att man gör ett fåtal intervjuer och tolkar och skapar en förståelse för svaren menar Staffan Stukát i boken "Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap" (2005). Vi använde oss av en intervjuer där vi hade förutbestämda frågor, utan bestämda svarsalternativ och där vi själva kunde bestämma ordningen beroende på svaren. Detta kallas enligt Stukát (2005) för ostrukturerade intervjuer. Denna metod anses vara följsam och anpassningsbar, svaren är öppna och har inga förutbestämda svarsalternativ som vid strukturerade intervjuer. I studien har vi intervjuat tio personer där två användes utan sin vetenskap som piloter för att testa frågorna och för att öva intervjutekniken.

Vi har haft ett fenomenografiskt angreppssätt på vår studie, vilket enligt Stukát (2005) innebär att fokus ligger på vad och hur och inte på hur mycket. Intresset för oss har varit på hur fenomenet lek och lärande uppfattas av pedagogerna vilket innebär att vi sökt efter innebörder istället för förklaringar. Det handlar om att tolka uppfattningar och beskriva variationer av dessa och inom detta angreppssätt använder man sig av kvalitativa intervjuer.

4.2 Urval av intervjupersoner

Vi intervjuade tio stycken förskollärare på två förskolor där vi tidigare gjort vår praktik under utbildningen. Det blev fem personer på vardera ställe. Vi delade på oss, så att vi tog den förskolan som vi själva varit på. Vi började med att göra var sin pilotintervju för att testa våra frågor och intervjuteknik, därmed är det åtta personer som ingår i vår studie. Förskolorna ligger utanför mindre ort i Västsverige och i ett mindre kustsamhälle på västkusten. Förskolorna liknar varandra på flera sätt med miljö, personaltäthet, barngruppstorlek och etnicitet. Förskolorna är belägna intill naturen, husen har fyra avdelningar var med ca 20 barn i varje grupp, till ca 95 % etniskt homogen grupp. Intervjupersonerna är mellan 27 och 57 år gamla och är alla kvinnliga förskollärare. Utbildningarna som de har ser olika ut. Tre av dem intervjuade har innan lärarutbildningen varit barnskötare i ett antal år, de andra fem läste direkt till förskollärare.

I vår studie har vi valt att fingera kvinnornas namn för att de skall få vara anonyma. Här följer en presentation av pedagogerna som medverkat i intervjuerna:

Anna, 27 år. Arbetat som förskollärare i snart 1 år. Hon har gått 3,5 år på lärarutbildningen på Pedagogien i Mölndal med inriktning mot tidigare åldrar, blev klar juni 2006. Barnen på hennes avdelning är mellan 1-5 år.

Mona, 41 år. Arbetat som förskollärare i 13 år. Mona har barnskötarutbildning i botten. Hon utbildade sig på Pedagogien i Mölndal och blev klar 1994, utbildningen var då kortare (90 poäng) och betald på grund av att det fanns ett stort behov av förskollärare i Göteborg. 1-5 år är barnen på hennes avdelning.

Camilla, 42 år. Arbetat som förskollärare i 22 år. Examen tog hon julen 1984 vid Göteborgs Universitet. Barnen är 4-5 år gamla på hennes avdelning.

Malin, 46 år. Har arbetat som barnskötare i 25 år och som förskollärare i 1,5 år. Började sin utbildning 2000 och blev klar 2006. Lärarutbildningen kom från Vänersborg och skapade en lokal utbildning på tätorten för barnskötare som ville bli förskollärare. Utbildningen var på 60 poäng och förekom på deltid. Barnen på hennes avdelning är 1-2 år.

Annika, 50 år. Har arbetat som förskollärare i 11 år. Utbildningen var på 3 år och var på Pedagogogen i Mölndal, tog sin examen 1996. 1-5 år är barnen på hennes avdelning.

Carina, 51 år. Har arbetat som förskollärare i snart 29 år. Utbildade sig 1976-78 på förskoleseminariet i Göteborg. Innan hon började sin utbildning var hon tvungen att ha förpraktik, minst ett halvår. Efter några år var hon tjänstledig i två år för att gå teckenspråkslinjen på Nordiska Folkhögskolan i Kungälv. 4-5 år är barnen på hennes avdelning.

Lena, 54 år. Arbetat som förskollärare i 32 år. Gick på lärarhögskolan i Gävle. Innan hon fick börja den utbildningen var hon tvungen att ha ett års praktik som innebar en termin i en familj för att få spädbarnspraktik och en termin på en förskola. 1-5 år är barnen på hennes avdelning.

Linda, 56 år. Arbetat som förskollärare i snart 17 år. Utbildningen var på 2,5 år, 1988-90 och var i Vänersborg. Barnen på hennes avdelning är 4-5 år.

4.3 Genomförandet av intervjuerna

Innan intervjuerna genomfördes så lämnade vi ut intervjufrågorna i pappersform till dem som skulle delta i intervjuerna, detta för att de skulle få möjlighet att tänka igenom frågorna och förbereda sig inför intervjun. Vi åkte ut till respektive förskolor och genomförde intervjuerna enskilt med varje person på plats. Vid intervjuerna har vi använt oss av diktafoner (bandspelare) och sedan skrivit ut (transkriberat) intervjuerna.

4.4 Bearbetning av data

Vi ville med vårt insamlade datamaterial ta reda på pedagogernas åsikter och syn på vad vi i våra frågeställningar vill undersöka. Var och en lyssnade av sina intervjuer och skrev ner dem till pappersform för att vi tillsammans skulle kunna analysera och sammanställa svaren. Vi sökte i svaren likheter och skillnader, men upptäckte att skillnaderna i svaren var marginella därmed redovisas inga likheter och skillnader. I vårt resultat kommer vi redovisa pedagogernas svar med bland annat citat, detta för att tydliggöra för läsaren och fånga innebörden.

4.5 Etiskt ställningstagande

När vi presenterade vårt arbete för förskolornas personal så berättade vi om vår undersökning och att vi önskade göra intervjuer med några av dem. Att detta deltagande var frivilligt och att de kommer att vara anonyma i vårt arbete samt att de själva fick välja vilka som skulle intervjuas. Vi klargjorde för pedagogerna att det insamlade materialet enbart skulle användas till detta arbete och att det inte skulle kunna gå att identifiera enskilda personer eller förskolor. Enligt Bo Johansson och Per Olov Svedner "Examensarbetet i lärarutbildningen" (1998) ska de personer som deltar i intervjuer kunna vara säkra på att deras anonymitet skyddas. Det ska inte vara möjligt att identifiera pedagogerna eller förskolorna i den färdiga rapporten. Om man väljer att ta med deras namn i rapporten måste tillstånd från alla berörda finnas. Därmed har vi valt att inte skriva ut namn vid citaten även om vi fingerat namnen på deltagarna för att deltagarna kommer att läsa denna rapport och känner till varandras utbildningar.

4.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Med generaliserbarhet menar Stukát (2005) för vem och vilka resultaten gäller för. Vi kan i denna studie inte generalisera och säga att vårt framkomna resultat gäller alla pedagoger i förskolan då antalet medverkande pedagoger endast var åtta personer. Undersökningen gav oss ändå en fördjupad inblick inom detta ämne.

Enligt Stukát (2005) menas med reliabilitet studiens tillförlitlighet, det vill säga kvaliteten på vårt mätinstrument: de ostrukturerade intervjuerna. Vi menar här att de givit oss sanningsenliga svar när vi genomfört de enskilda intervjuerna och att vi då fått tillförlitliga svar.

Att vi transkriberat våra intervjuer underlättade bearbetningen av de svar vi fått. För att få en god validitet som Stukát (2005) menar är en fråga om hur bra vårt mätinstrument mätt det vi avsåg att mäta, så gjorde vi varsin pilotintervju för att se om vi fick svar på det vi efterfrågade i vår undersökning. Vi anser att vi i våra intervjuer fått svar på de egentliga frågor vi ställt och därmed fått giltiga svar.

5. Resultat

Vi kommer här att berätta om vår undersökningsgrupp och redovisa svaren som vi fått fram genom våra intervjuer med dessa åtta pedagoger. De frågeställningar vi haft som underlag till intervjuerna är:

- Hur lär sig barn genom lek? Leder alla lekar till lärande? Hur?
- Hur ser pedagogerna på lek och lärande?
- Hur tar pedagogerna vara på barns lek i förskolan för att utveckla deras kunskaper?

Intervjufrågorna finner du i bilaga 1. Efter varje huvudfråga finner ni en sammanfattning och slutligen kommer vår egna tolkning av resultatet.

5.1 Resultat av undersökningen

Intervjusvaren har vi ordnat under våra tre frågeställningar. Inför varje fråga har vi gjort ett försök att förklara vad vi vill ha ut av frågan. Frågorna och dess svar kommer på grund av vår inordning, inte i den ordning som de ställts till intervjupersonerna. Vid varje fråga redovisar vi ett par typsvar i form av citat. Samt att efter varje huvudfråga finns en sammanfattning. (Intervjufrågorna återfinns i bilaga 1)

5.1.1 Hur lär sig barn genom lek?

För att veta pedagogernas syn på lärande och dess betydelse gavs denna fråga nr 6: *Vad innebär det att lära sig något? Vad är viktigt att lära sig?*

Lärande är något som sker hela tiden, man lär sig genom att pröva på och testa, man ska vara öppen och mottaglig för att kunna ta in kunskaper. Att få kunskap om något, att barnen själva upptäcker att de lärts sig någonting och till exempel kan säga att nu kan jag vissla, jag kan ta på mig stövlarna själv. Lärande är utvecklande och man blir nyfiken på mer. Alla tyckte att det var viktigt att lära sig. Det de främst såg som viktigt i förskolan var den sociala biten som till exempel turtagande, hänsyn, empati.

Svar: *Hmm, lära sig något är för mig att få kunskaper om något.*

Svar: *Att lära sig det gör man ju hela livet så att säga. Både som barn och som vuxen och gör man inte det så känns det som man stagnerar och står stilla så det är ju jätteviktigt och man blir ju liksom aldrig färdig på nått sätt.*

Pedagogernas syn på hur lärande sker i lek, menar vi besvaras genom denna fråga nr 9: *På vilket sätt anser du att barn lär sig i lek?*

Barnen lär sig genom att pröva och testa sig fram samt genom samspelet med andra personer. I rollekar får de lära sig att agera i socialt samspel med andra. De tränar på att ta olika roller, både roller de själva valt och som de blivit tilldelade, de vågar mer i rolleken. Genom att pussla tränar de konstruktion och motorik, samma gäller vid att rita och måla är finmotorik. Vid affärslek tränas siffror och vad det är för varor. I mamma-pappa-barnleken tränas socialt uppträdande. Språket tränas också i leken.

Svar: *Att dom just lär sig i samspelet med andra. Och att den utvecklar och stödjer tänkande, fantasi, kreativt även språk och samarbete.*

Svar: *Ja, dom agerar ju då och härmar kanske i en rollek, där agerar ju dom själva då, härmar kanske det dom har sett att föräldrarna gör eller andra vuxna gör och dom har lyssnat in andra och sen så vågar dom då själva liksom pröva detta.*

Vad pedagogerna anser att barnen lär och utvecklar genom leken, anser vi besvaras med fråga nr 10: *Vad tycker du att man lär sig och utvecklar i leken?*

Det som de alla svarade först var den sociala förmågan och det sociala samspelet. Därefter följde: språket, motoriken, matematik, självkänedom, turtagning, hänsyn, ömsesidighet, ta olika roller, fantasi och abstrakt tänkande.

Svar: *Ja, det är ju samspelet mellan, socialt samspel, de tränar ju språket för de konverserar och dom tränar sin egen självkänedom och lite granna att dom vågar agera också, tränar sig och pratar för andra och kunna ta initiativ. Sång och musik det är ju mycket dom tränar det hänger ju väldigt mycket ihop med språket. Alla områden tränas genom leken som vi anser är viktigt i förskolan vi kan få in det mesta av dom mål och riktlinjer vi har.*

Svar: *Du utvecklar ju ditt sociala samspel med andra och du utvecklar dig själv som person och ditt självförtroende och det är så mycket som man utvecklar egentligen i leken, som man inte tänker på. Att egentligen så är det ju leken det är ju det allra, allra viktigaste vi har, tycker jag.*

Här vill vi ta reda på om all lek enligt pedagogerna leder till lärande, med frågan nr 11: *Leder all lek till lärande? Vilka leder? Vilka leder inte?*

Efter att själva ha svarat på frågan ändrade sig flera av de intervjuade pedagogerna från att det inte tyckte att man lärde sig i alla lekar till att tycka att man faktiskt lär sig något men att det kanske inte alltid var något positivt. Det var två som stod fast vid att man inte lär sig i alla lekar, då de menar att spring med pinnar eller krigslekar inte leder till lärande. Annars så tyckte de att barnen lär sig det mesta genom lek. Sen finns det saker som är mindre viktiga att lära sig.

Svar: *Det finns ju destruktiva lekar. Som (tystnad) det ger ju en kunskap i slutändan naturligtvis. Eh, men det kan ju ha en bakåtsträvande effekt om det är en lek som är alltför destruktiv och om barnet inte är i leken. Inte trygg i sig själv när de går in i leken. Så är det ju inte säkert att den leder framåt. De lär sig någonting av det, det gör dom ju, för det, av erfarenheter så lär du dig ju.*

Svar: *Jag tänkte just det, all lek tror jag inte leder till lärande. Jag tänker på springlekar och så, den kan väl möjligtvis leda till att dom får motorisk träning. Man annars vet jag inte om dom leder till (tystnad) det finns ju lekar som kanske inte alltid (tystnad) dom hittar på buslekar helt enkelt. Jag tror inte dom (tystnad) mer än att dom kanske lär sig att dom slår sig och att det är farligt att göra på vissa sätt.*

Svar: *Ja man kan ju lära sig i negativ bemärkelse också. Och alla lekar leder ju inte till någon positiv lärdom det tror jag inte.*

Vilka lekar som försiggår mest bland barnen på dessa två förskolor och vilka kunskaper dem får genom dessa lekar, besvaras enligt oss med frågan nr 15: *Vilka lekar anser du att barnen här på din avdelning leker mest? Vad lär de sig i den leken?*

Dem större barnen leker mest rollekar som prinsessor, stålmannen, riddare, mamma-pappa-barn. Men även konstruktionslekar med lego, duplo, kapplaklossar, måla, rita. De sysslar också mycket med spel och pussel. För dem mindre barnen är det mycket bredvidlekar och rörelselekar som gäller.

I rollekarna lär sig barnen enligt dessa pedagoger: Våga ta en annan roll, samspel, turtagning, empati, fantasi, konfliktlösning, socialt beteende, språket. Genom konstruktionslekar lär sig barnen: Matematik, koncentration, finmotoriken. I rörelselekar lär sig barnen: Motorik, lär känna sin egen kropp och fysisk träning.

Svar: *Väldigt mycket prins och prinsessa, de leker med lego. De leker väldigt mycket ute och då med cyklarna. Kör runt och så. Bilarna och klossarna i den hörnan. (3-5 år)*

Svar: *Det är mycket rörelselekar, de hoppar och springer och åker på bilar, åker rutschkana. De gör efter varandra, de tittar och så gör de samma saker. Bredvidlekar.(1-2 år)*

Sammanfattning av: **Hur lär sig barn genom lek**, så kan vi uttolka detta:

Lärande är något som sker hela tiden. Genom att pröva och testa och vara mottaglig och öppen kan du ta in kunskaper och lära dig saker. Det främsta som dessa pedagoger anser vara viktigt att barnen lär sig är socialt beteende. Förutom den sociala förmågan lär sig barnen genom lek självkännet, turtagning, språk, matematik, motorik, olika roller, fantasi och abstrakt tänkande. De flesta tyckte att all lek leder till lärande på ett eller annat sätt. Däremot var det två av pedagogerna som var tveksamma till detta för de tyckte inte att spring och krigslekar ledde till lärande. Lekar som barnen enligt pedagogerna ansåg i denna undersökning leka mest var: rollekar, konstruktionslekar, bredvidlekar och rörelselekar samt rita, pussla och spela spel. Lärande som sker i dessa lekar är att våga ta en annan roll, samspel, fantasi, socialt beteende, språket, matematik, motorik och koncentration.

5.1.2 Hur ser pedagogerna på lek och lärande?

Lekens innebörd för pedagogerna, anser vi få svar på genom fråga nr 5: *Vad är lek för dig?*

Fri men även bestämd. Lek är ett sätt att göra saker, att lära och uttrycka sig. Leken är ett sätt där barn kan bearbeta sådant som de varit med om.

Svar: *Jo det är något roligt och lustfyllt där barnen får utlopp för sin fantasi.*

Svar: *Ja leken, det är ju, det är ju barns sätt att uttrycka sig, barns sätt att utforska världen, barns sätt att lära.*

För att se om de kopplade samman lek och lärande ställde vi följande fråga nr 7: *Kopplar du samman lärande med lek? Hur? Varför inte?*

Alla tyckte att lek och lärande hörde samman, att det är det viktigaste sättet som barn lär sig på, särskilt för dem små barnen i förskolan. Barnen bearbetar det de varit med om, olika händelser till exempel om de sett på melodifestivalen så leker de melodifestival dagen efter, de lär sig förstå händelserna.

Svar: *Ja, det gör jag alltså samspelet i leken är ju lärande, man lär ju hela tiden genom lek.*

Svar: *Mm det gör jag. De går in i varandra, för det är mycket genom leken som man bearbetar vardagsupplevelser.*

Lekens betydelse för barnens utveckling enligt pedagogerna undersökte vi genom denna fråga nr 8: *Vad tycker du om lek? Är det viktigt för barns utveckling att leka?*

Att det är viktigt var alla överens om. De lär sig i stor utsträckning genom leken och kan vara en förutsättning för att utvecklas. Barnens lek och utveckling hör ihop och är en del av deras liv.

Svar: *Jätteviktigt. Det skulle inte fungera annars. Barn skulle stå stilla. Det är viktigt att vi vuxna ser till att barnen har möjlighet att leka, det behöver inte vara för mycket planerad aktivitet, man kan ha en grundplanering och struktur. Leken skall styra verksamheten tycker jag.*

Svar: *Jag kan väl tycka att leken är en förutsättning för utveckling. Det finns ju barn som inte leker och de utvecklas ju naturligtvis också. Men, med leken utvecklar vi så mycket mer och så många områden.*

Vad tycker pedagogerna om planerad aktivitet, anser dem att barnen bara lär sig i dem av vuxna anordnade aktiviteterna? Därav ställde vi fråga nr 12: *Anser du att barnen bara lär sig i planerad aktivitet?*

Ingen av pedagogerna ansåg att barnen bara lär sig i planerade aktiviteter. I vissa situationer lärde sig barnen mer på egen lek än genom planerad aktivitet, beroende på hur pedagogen planerat. Inte att pedagogen gjort något fel utan att barnen just då inte är mottagliga för det pedagogen har att komma med.

Svar: *Jag tror barnen lär sig mycket om man styr upp det om det är på ett lustfyllt sätt, men de lär sig inte enbart på planerade aktiviteter.*

Svar: *Nej, det gör jag inte. Det är egentligen mer i sin egen, i sin egen lek och sin egen fantasi, fast många gånger så kanske dem måste ha styrning även där, för att det är svårt att bara veta hur man ska göra för många, utan dem kanske måste ledas in i leken även där och sen så kommer det automatiskt.*

Vad pedagogerna anser om fri lek fick vi reda på via denna fråga nr 13: *Vad anser du är fri lek?*

Det gemensamma svaret på denna fråga är att barnen själva får tänka ut och bestämma vad dem vill leka. Men sen spretar svaren lite med att den vuxne ska finnas där till handledning, stöttning och utmaning eller inte alls utan barnen själva ska få rå om sin lek och leka den färdigt utan störning av till exempel samlingar.

Svar: *Ja, det är ju när den vuxne inte talar om för barnen vad dom skall leka utan dom får välja själva. Men den vuxne finns ju med där och handleder dom och hjälper dom och utmanar barnen och så det finns ju en vuxen i bakgrunden, men det är när dom själva väljer då.*

Svar: *När den inte är styrd. När de får välja lek själva och när vi bestämmer att de får fortsätta leka och att vi då inte har någon samling. Att de får fortsätta leka färdigt utan att bli störda och avbrutna.*

Sammanfattning av: **Hur ser pedagogerna på lek och lärande**, kan vi se dessa svar:

För pedagogerna är lek fantasi, något som är roligt och lustfyllt, spontant och fritt, ett sätt att lära sig olika saker. Alla tyckte att lek och lärande hörde samman, att det är det viktigaste sättet som barn lär sig på. Alla pedagogerna tyckte att barns lek och utveckling var något som

hörde ihop och var en viktig del av barnens liv. Ingen av pedagogerna ansåg att barnen bara lär sig i planerade aktiviteter. Det tyckte att barnen ibland lär sig mer i egen lek än i planerade aktiviteter. Fri lek var för dem när barnen själva får tänka ut och bestämma vad dem vill göra.

5.1.3 Hur tar pedagogen tillvara barns lek i förskolan för att utveckla deras kunskaper?

Pedagogernas åsikter om vuxendeltagande i lek, menar vi få svar på genom följande fråga nr 16: *Tycker du att vuxna ska delta i leken? Varför? Varför inte?*

De flesta tycker att man ska delta i barnens lek men att man måste vara lyhörd för att det inte alltid det passar att gå in i leken. Alla tyckte det var viktigt att de fanns till hands för barnen i deras lek. Det var en som inte tyckte att de vuxna ska delta i leken, utan ansåg att leken är barnens egen stund. Att de vuxna då ska finnas till hands för hjälp med material eller någon idé om barnen kommer och frågar, man ska inte gå in i leken om man inte blir ombedd.

Svar: *Ja, men jag vill egentligen inte säga så här, men vi har inte tid för det är så mycket annat som ska göras och planerar till exempel föräldramöten och utvecklingssamtal. Jag skulle vilja vara mer med barnen.*

Svar: *Ja, både och. Man ska inte gå in och vara med om man inte blir ombedd. Vi klampar inte in i leken utan det är barnens stund. Men man måste vara med som vuxen och finnas runt omkring så det inte går över styr.*

Här ville vi veta hur pedagogerna tar tillvara på barns lärande i lek, med fråga nr 17: *Hur tar du tillvara på barns lärande i lek?*

De hjälper barn in i leken, utnyttjar leken till exempel till att få in nya ord, former och färger. Man vill utveckla leken till att komma ett steg vidare, spinna vidare på deras idéer. Fånga deras intresse genom att göra det på ett roligt och lustfyllt sätt, använda leken i allt man gör. De flesta skulle vilja delta mer i leken, men de känner tidsbrist och att det kan vara svårt att dela på sig och räcka till för alla barnen. Om de då skulle gå in i leken så känner de dåligt samvete gentemot sina kollegor som får ta hand om allt övrigt. Samtidigt som de kan få dåligt samvete inför barnen för att de inte har deltagit i leken.

Svar: *Man kan ju också liksom knyta an till det dom leker och gå in och liksom spinna vidare och förklara kanske ett fenomen som är i leken då, att man kan spinna vidare på det. Om dom till exempel leker affär man kan ju kanske vara med och hjälpa till och väga och mäta och ja med pengar och få in siffror. Man kan ju fortsätta liksom, utifrån det dom har börjat på så kan man fortsätta lärande liksom.*

Svar: *Eh, försöker ju lägga in leken i allt vi gör. Samlingen är ju en lek, tar vi fram play-doo så är det en lek. Det är nästan så att vi leker med maten. En lek är ju...man prövar ju hela tiden. Man försöker ju göra allting på ett roligt, ett lustfyllt sätt och få med deras intresse, på så vis. Att man ändrar röster, det är lite teaterspel. Jobba mycket med röster och man förändrar och, ibland låter man arg, ibland låter man ledsen, och ibland glad. För det är ju dem här olika uttrycken som de behöver med sig i leken. För att förstå leken. Och för att förstå varandra.*

Sammanfattning av: **Hur tar pedagogen tillvara barns lek i förskolan för att utveckla deras kunskaper**, kan vi utläsa följande svar:

De flesta tycker att man ska delta i barnens lek men att man måste vara lyhörd för att det inte alltid det passar att gå in i leken. Det var bara en som ansåg att man inte skulle delta i leken

för att leken var barnens egen stund. Däremot tyckte alla att det var viktigt att en vuxen fanns till hands i barnens lek. Sättet de tar tillvara barns lärande i lek var att hjälpa barnen in i leken, använda sig av leken på ett roligt och lustfyllt sätt för att fånga barnens intresse för lärande.

5.2 Vår tolkning av resultatet

I vår tolkning av resultatet framkommer det att det är genom att testa och pröva sig fram samt genom samspel med andra som barn lär sig i leken. Beroende på vad man menar med lärande får frågan om alla lekar leder till lärande olika svar. Ser man springlekar som motorisk träning eller som att ”flumma runt” så ser man lärandet i leken olika. De anser också att lärande är något som sker hela tiden. Lekar som pedagogerna upplever att barnen leker mest på dessa förskolor är rollekar, rörelselekar, konstruktionslekar och eget skapande som att rita, pussla och spela spel. Det lärande som i dessa lekar sker är socialt beteende, koncentration, motorik, språk och matematik.

Pedagogerna i vår undersökning är medvetna om lekens betydelse för barnens lärande och utveckling, att den just är viktig för barns utveckling. Pedagogerna anser att det viktigaste för barnen i förskolan att lära sig är socialt beteende och är något som man lär sig genom leken. Vi tyckte det var roligt att höra att pedagogerna definitivt såg lek och lärande som ett och att lek var det viktigaste sättet som barn lär sig på. I och med att pedagogerna såg att barnen lärde sig både i planerad och i egen lek, ibland till och med mer i egen, tycker vi tyder på att pedagogerna kan använda sig mer av lek i sina planerade aktiviteter. I åsikterna om barnens fria lek ansåg pedagogerna att det var något som barnen själva fick tänka ut och bestämma.

På grund av att pedagogerna bl.a. känner tidsbrist så kan de inte delta i leken i den utsträckning som de skulle vilja göra. De menar på att det är viktigt att vara lyhörd för det är inte alltid som det för barnen passar att de vuxna går in i leken. Sättet som de tar vara på lärande i leken är att de hjälper barn in i leken, försöker utveckla leken och spinna vidare på den för att barnen ska ta ett steg längre i sin utveckling, att göra aktiviteter på ett roligt och lustfyllt sätt.

5.2.1 Sammanfattning av våra resultat

Vi sammanfattar resultatet av våra intervjuer som att pedagogerna är medvetna om lekens betydelse för lärandet. Att de definitivt kopplar samman lek och lärande, att lek är det viktigaste sättet som barn lär sig på. De vill delta mer i barnens lek och anledningen till att de inte gör detta i den utsträckning de vill beror bl.a. på tidsbrist. Pedagogerna tar tillvara leken genom att hjälpa barn in i lekar, försöker spinna vidare på leken för att barnen ska ta ett steg längre i sin utveckling. Det viktigaste som pedagogerna anser att barnen i förskolan behöver lära sig är ett socialt beteende och att barnen lär sig genom att testa och pröva samt i samspel med andra.

6. Diskussion och analys samt egna slutsatser

Nedan finner du vår metoddiskussion där vi berättar om vår metod under denna studie. Vi kopplar därefter samman litteraturen med resultatet under: Resultat i förhållande till tidigare forskning. Egna tankar kring detta ämne redogör vi därefter för. Vi ger förslag till fortsatt forskning och slutligen ger vi några avslutande ord.

6.1 Metoddiskussion

Vi använde oss av en kvalitativ analysmetod i vår undersökning. Vi frågade endast åtta pedagoger och byggde vår studie kring dem. Om vi istället hade gjort en kvantitativ undersökning med många fler svar så är det inte säkert att våra slutsatser hade skiljt sig så mycket åt för vi har sett hur lika, bara dessa åtta personer, har svarat på intervjufrågorna.

Personerna i vår undersökning består enbart av kvinnor då det inte fanns några manliga pedagoger på dem förskolor vi gjort vår verksamhetsförlagda utbildning (vfu) och undersökning. Männerna inom förskolan är inte lätta att hitta och vårt resultat hade kanske sett annorlunda ut om de hade medverkat i denna undersökning.

Frågorna som vi ställde till pedagogerna i intervjuerna hade kunnat vara mer skilda från varandra då pedagogerna och även vi tyckte att deras svar gick ihop. Men vi tycker ändå vi har fått ut givande svar som har besvarat våra frågeställningar. Vi fick en positiv respons av pedagogerna över att vi skickat ut frågorna i förväg till dem, då de fick chansen att fundera och reflektera över sina åsikter och tankar kring lärande och lek.

I denna studie har vi inte jämfört de olika förskolornas pedagogers svar med varandra utan istället samlat deras svar tillsammans, då svaren var väldigt lika. Om vi i vår studie hade valt två förskolor där miljö, storlek, etnicitet, resurser hade skilt sig åt mycket, så hade det kanske varit mer intressant att jämföra svaren istället för att sammanföra dem.

6.2 Resultat i förhållande till tidigare forskning

Nedan finner du hur vi kopplat vårt resultat till tidigare forskning. Vi har ordnat det i de tre olika frågeställningar vi har haft.

6.2.1 Hur barn lär sig genom lek

Lärandet är enligt pedagogerna i vår undersökning något som sker hela tiden. Man lär sig genom att pröva och testa, man ska vara öppen och mottaglig för att ta in kunskaper. De menar även att få kunskap om något är att barnen själva upptäcker att de lärt sig något. Detta överensstämmer med vad Pramling Samuelsson och Mårdsjö (1997) skriver om att det finns tre kvalitativt olika sätt på hur barn erfar vad de lär sig, vilka är: *göra, veta och förstå*.

Likt Lindqvist (1996) som menar att barnets viktigaste sätt att bearbeta omedvetna känslor av underlägsenhet och rädsla är lek, anser våra deltagande pedagoger att lek är: ett sätt att göra saker, att lära och uttrycka sig samt att bearbeta händelser och upplevelser som barnen varit med om.

Hangård Rasmussen (1993) berättar att barnforskare hävdar att leken utvecklar barnets alla sidor: sociala erfarenheter, fantasi, identitet, språk, motorik och kreativitet. Undersökningens svar på detta är den sociala förmågan, språket, motoriken, matematik, självkännet, turtagning, hänsyn, ömsesidighet, ta olika roller, fantasi och abstrakt tänkande.

Enligt Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) är ett viktigt steg i barns förståelse för det egna lärandet att inse att det är erfarenheterna som påverkar att man lär sig. Det vi fick fram genom våra intervjuer liknar detta genom att pedagogerna ansåg att lära sig något innebär att få kunskap om något och att barnen själva upptäcker att de lärt sig något.

Barn lär av varandra i leken uttrycker Johansson och Pramling Samuelsson (2006). Vilket även de deltagande pedagogerna menar med att barn lär genom samspel med andra personer, som till exempel i rollekar får de lära sig att agera i socialt samspel med andra.

6.2.2 Hur pedagogerna ser på lek och lärande

Pedagogerna i undersökningen menar att barn i stor utsträckning lär sig genom leken och att leken är en förutsättning för att utvecklas. Detta menar även Norén-Björn (Silfverberg, 2001) att leken har ett betydande samband med barns lärande och utveckling.

Enligt Hägglund (1989) anser Vygotskij att leken är källan till utveckling och att det är genom lekarna som barn kan komma framåt. Vygotskij lägger även vikt vid leken som en social process. Pedagogerna i undersökningen menar att det först och främst är den sociala förmågan och sociala samspelet som utvecklas i leken. Dessutom att det är viktigt att på ett lustfyllt och roligt sätt utveckla leken till att komma ett steg längre och spinna vidare på barnens idéer. Liksom i styrdokumentet för förskolan (Lpfö98) ska de vuxna i den pedagogiska verksamheten stimulera och vägleda barnen för att de genom egna aktiviteter ska kunna utveckla nya insikter och kunskaper.

Enligt Hangård Rasmussen (1989) är leken en spontan handling som är förbunden med världen utanför. Där ”riktiga” händelser är nödvändig inspiration till barnens lekar. Sådan inspiration kan enligt pedagogerna i undersökningen vara om barnen till exempel har sett på melodifestivalen så leker de melodifestival dagen efter. Hangård Rasmussen (1989) tar också upp att det inte går att tvinga ett barn att leka utan lek uppstår bara i ett spelrum av frihet. De deltagande pedagogerna tycker liksom Hangård Rasmussen att lek är fantasi, något lustfyllt och roligt, spontant och fritt.

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) har synen på barnens lärande och utveckling genom tiderna varierat och påverkat den pedagogik som använts i förskolan. Det tycker vi oss kunna se när vi intervjuat pedagogerna då vi upplever att deras medvetenhet om lekens betydelse för lärandet är stor.

Man kan inte skilja lek och lärande åt i barns värld samt i förskolepedagogiken, anser Björklid (2005). Detta höll alla deltagande pedagoger med om. De ansåg att lek och lärande hörde samman och att det är det viktigaste sättet som barn lär sig på, särskilt för de små barnen i förskolan.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att barn behöver uppleva variation för att kunna utveckla ny kunskap. Detta överensstämmer med pedagogernas syn i undersökningen om lärandet i planerade aktiviteter. Där de anser att man inte bara lär sig i planerade aktiviteter utan att barnen ibland lär sig mer i den egna leken och att det är upp till pedagogen att göra lärandet mottagligt för alla barn.

6.2.3 Hur pedagogerna tar tillvara barns lek i förskolan för att utveckla barnens kunskaper

Enligt Claesdotters (2001) har Steinsholt en åsikt om att leken är något som barnen ska få ha för sig själva. En av pedagogerna tyckte precis som Steinsholt att leken var barnens egen stund. Alla de övriga i vår undersökning var eniga om att det var viktigt att delta i barns lek, men att man måste vara lyhörd för att det inte alltid passar att gå in i leken.

Johansson och Pramling Samuelsson (2006) menar att det är pedagogens ansvar att se, möta och involvera sig i barns lekfullhet för att barn på olika sätt behöver känna sig utmanade och motiverade för att söka sig vidare och ta reda på något. Våra deltagande pedagoger i undersökningen arbetar för att utveckla leken för att barnen ska kunna ta ytterligare ett steg i sin utveckling. Dem tar sitt ansvar, men på grund av olika faktorer kan de inte delta i leken i den utsträckning som de skulle vilja. För att leken ska utvecklas enligt Knutsdotter Olofsson (2006) så måste vi leka med barnen och lära dem förstå leksignalen, för det är viktigt att hjälpa barnen in i lekens värld. Vilket pedagogerna i vår undersökning gör, de hjälper barnen in i lekar och försöker använda sig av leken i sin verksamhet.

Enligt Jorup och Preisler (2001) måste de vuxna ta leken på allvar om vi ska ha lek som pedagogisk metod. Johansson och Pramling Samuelsson (2006) menar också att det är lärarens ansvar att se, möta och involvera sig i barns lekfullhet för att barn behöver på olika sätt känna sig utmanade och motiverade för att söka sig vidare, lösa problem, undersöka, få reda på något och vilja kommunicera om sina erfarenheter. Pedagogerna i undersökningen tar sitt ansvar genom att hjälpa barn in i leken, utnyttja leken till exempel till att få in nya ord, former och färger. De arbetar för att utveckla leken för att barnen ska kunna ta ett steg till i sin utveckling.

6.3 Egna tankar och slutsatser

Vi trodde att pedagogerna inte var så medvetna om lekens betydelse när vi observerat dem under tidigare praktik. Under våra samtal vid intervjutillfällena kom det fram att de visst var medvetna, men att de inte använde sig av leken i så stor utsträckning som de hade velat. Detta berodde enligt pedagogerna på tidsbrist och på barngruppens storlek, att de då inte upplevde sig ha tid till att gå in i leken. Om de skulle gå in i leken så kände de dåligt samvete inför de andra pedagogerna som fick ta hand om allt det andra. Ett sätt att lösa detta problem enligt oss är att man i arbetslaget kommer överens om att en går in i leken och då kan koppla bort det övriga runt omkring för att de andra pedagogerna tar hand om det.

Även om vi innan tyckte att leken ger mycket så har vi under detta arbetes gång ännu tydligare fått till oss lekens betydelse och möjligheter. Att man ska gå in mer i leken som pedagog eller vuxen än vad man gör i dag, att där få fram och skapa olika möjligheter till lärande. Man kanske inte alltid behöver gå in i leken men att det är viktigt att lära sig läsa av barnens lek för att kunna använda den och utveckla den vidare. Inte alltid behöva avbryta leken som barnen har för att genomföra en planerad aktivitet till exempel som i förskolan är vanligt, en samling. Man kan behöva tänka om och ta tillfället i akt. Det är viktigt att våga släppa sin planering och låta det ta en annan riktning eller spår för det kan bli minst lika bra om inte ännu bättre. Det är även viktigt att vara lyhörd för barns intressen och utgå ifrån det i sin planering.

Likt pedagogerna i denna studie anser vi att barn lär sig genom att testa och pröva saker i leken och genom socialt samspel med andra. Att man inte bara lär sig genom en enda teori så som Vygotskijs sociokulturella synsätt på lek och lärande utan en kombination av flera olika teorier. Fantasin och kreativiteten får verkligen flöda i lekens lärande värld.

Vi tycker att leken är oerhört viktig för barns utveckling och lärande. Leken kan vara en mycket bra och lustfylld metod som man kan använda sig av för att lära barn på ett roligt och variationsrikt sätt. Vi menar att detta även gäller för oss vuxna när vi ska lära oss någonting, så är det lättare att ta till sig om det sker på ett roligt och intressant sätt. Som de flesta av våra deltagande pedagoger så anser vi att alla lekar leder till lärande på ett eller annat sätt, det beror bara på vad man anser att lärande innebär. Lärande är något som sker hela tiden och som

man med lekens hjälp lägger grunden för redan när barnen är riktigt små. Framförallt använder man leken som ett redskap för att lära barnen socialt beteende.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Om man ser att lek och lärande hör ihop så skulle det vara något som man kan använda sig av även i skolans värld. En fortsatt forskning kring vårt ämne skulle därför kunna vara att ta reda på vad pedagogerna i skolan har för syn på lek och lärande. Om pedagogerna inom skolans värld skulle kunna tänka sig arbeta med leken som metod, om de ser möjligheten med att använda leken för att motverka skoltrötthet och fånga barnens intresse i alla ämnen. Barn anser att vissa ämnen är roligare eller tråkigare än andra och då kanske man borde fundera på hur man kan göra de mer lustfyllda och verkligen fånga elevens intresse.

Det skulle även vara intressant att forska vidare om barns syn på lek och lärande samt vad de anser om pedagogens deltagande i leken. Är barnen medvetna om att de lär sig något genom leken eller om det bara är något de gör för att ha roligt. Denna undersökning skulle vi genomföra med observationer och intervjuer av både barn och pedagoger.

Vi vill få in mer lek, och att leken skall fortsätta upp i högre åldrar.

6.5 Avslutande ord

Denna studie har givit oss större insikt och medvetenhet om lekens betydelse för barnens lärande och utveckling. Vidare har detta arbete fått oss att än mer vilja använda oss av leken som pedagogiskt arbetssätt i förskolan, att fånga det lustfyllda och kreativa lärandet på ett variationsrikt sätt. Vi tror oss komma ha stor nytta av detta i vårt framtida yrkesliv som pedagoger för de tidiga åldrarna.

7. Referenser

Böcker:

Björklid, Pia (2005). *Lärande och fysisk miljö – en kunskapsöversikt om samspelet mellan lärande och fysisk miljö i förskola och skola*. Forskning i fokus nr.25. Stockholm: Liber.
ISBN 01-85128-68-6

Carlgren, Ingrid (red.)(1999). *Miljöer för lärande*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-01119-9

Claesson, Silwa (2002). *Spår av teorier i praktiken – några skolexempel*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-02216-6

Hangård Rasmussen, Torben (1989). *Leken det stora äventyret*. Stockholm: Liber.
ISBN 91-40-71861-1

Hangård Rasmussen, Torben (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-38211-1

Hjorth, Marie-Louise (1996). *Barns tankar om lek – en undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
ISBN 91-22-01728-3

Hägglund, Kent (1989). *Lek-teorier*. Arlöv: Berlings.
ISBN 91-24-35767-7

Johansson, B. & Svedner, P O. (1998). *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskaps.
ISBN 91-89040-12-0

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2006). *Lek och läroplan – Möten mellan barn och lärare i förskola och skola*. Göteborgs Universitet.
ISBN 91-7346-573-9

Jorup, B. & Preisler, G. (2001). *Lekens plats i förskolan för barn med cochlea implantat – analys av lekobservationer i olika pedagogiska miljöer*. Rapport nr. 112. Stockholms Universitet, psykologiska institutionen.

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2002). *Lek för livet*. Stockholm: HLS.
ISBN 91-7656-144-5

Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2006). *I Lekens värld*. Stockholm: Liber.
ISBN 91-47-05181-7

Lillemyr, Ole Fredrik (2002). *Lek- Upplevelse- Lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
ISBN 91-47-05074-8

Lindqvist, Gunilla (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-61391-1

Lindqvist, Gunilla (2002). *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN 91-44-01943-2

Norén-Björn, Eva (1990). *Våga satsa på leken*. Stockholm: Liber.
ISBN 91-40-72019-5

Pape, Kari (2001). *Social kompetens i förskolan*. Stockholm: Liber
ISBN 91-47-05096-9

Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet – i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber
ISBN 91-47-05205-8

Pramling Samuelsson, I. & Mårdsjö, A-C. (1997). *Grundläggande färdigheter – och färdigheternas grundläggande*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-61951-0

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund – perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-01047-8

Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
ISBN 91-44-03615-9

Williams, P. Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Barns samlärande*. Stockholm: Liber
ISBN 91-89314-12-3

Åm, Eli (1986). *Leken i förskolan – de vuxnas roll*. Stockholm: Natur och Kultur
ISBN 91 27-01603-X

Tidskrifter:

Björkman, Karin (2001). "Vi kan inte välja bort leken". *Förskolan* Årgång 84, nr 2, s 31-33.

Björkman, Karin (2003). Låt leken ta plats. *Förskolan* Årgång 86, nr 7, s 21-24.

Björkman, Karin (2005). Lek och lärande förr och nu. *Förskolan* Årgång 88, nr 9, s 26-27.

Claesdotter, Annika (2001). Lek är som förälskelse. *Förskolan* Årgång 84, nr 2, s 37-38.

Claesdotter, Annika (2002). Möblera för lek. *Förskolan* Årgång 85, nr 2, s 38-40.

Lumholdt, Helene (2003). Hon gav förskolan leklust. *Förskolan* Årgång 86, nr 7, s 46-48.

Sandberg, Anette (2003). Barndomen är bara början. *Förskolan* Årgång 86, nr 7, s 49.

Silfverberg, Bo (2001). Vuxna tar leken från barnen. *Förskolan* Årgång 84, nr 2, s 18-20.

Övrigt:

Skolverket (2006). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes

Bilaga 1

Intervjufrågor

1. Hur gammal är du?
2. Hur länge har du arbetat som förskollärare?
3. Hur ser din utbildning ut? /Var, när utbildades du?
4. Kan du nämna någon/några teoretiker/pedagoger som du minns?
5. Vad är lek för dig?
6. Vad innebär det att lära sig något? Vad är viktigt att lära sig?
7. Kopplar du samman lärande med lek? Hur? Varför inte?
8. Vad tycker du om lek? Är det viktigt för barns utveckling att leka?
9. På vilket sätt anser du att barn lär sig i lek?
10. Vad tycker du att man lär sig och utvecklar i leken?
11. Leder all lek till lärande? Vilka leder? Vilka leder inte?
12. Anser du att barnen bara lär sig i planerad aktivitet?
13. Vad anser du är fri lek?
14. Hur gamla är barnen på din avdelning?
15. Vilka lekar anser du att barnen här på din avdelning leker mest? Vad lär de sig i den leken?
16. Tycker du att vi vuxna ska delta i leken? Varför? Varför inte?
17. Hur tar du tillvara på barns lärande i lek?